

KIRKEN UNDERVISER

Undervisningsmodeller | Praktisk pædagogisk arbejde | Kirkeligt børne- og ungdomsarbejde | Andagter og gudstjenester | Anmeldelser og litteratur

– Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

HVAD VAR SPØRGSMÅLET?

– i skolefaget
kristendomskundskab

SKOLE-KIRKEFORLØB

– til inspiration

SLUTMÅL EFTER 9. KLASSE

– for kristendomskundskab

Juni | 2009

TEMA:

KRISTENDOMSKUNDSKAB
SOM PRØVEFAG

Leder

I begyndelsen af 2006 meddelte undervisningsministeriet, at kristendomskundskab, historie og samfundsfag fik ny status som prøvufag fra skoleåret 2007/2008. Et af fagene ville hvert år blive udtrukket til prøve.

For mange lærere er det en stor opgave, at skulle forberede deres elever til eksamen i kristendomskundskab, både fordi faget kun har en skema-lagt time om ugen, og fordi mange lærere ikke føler sig fagligt klædt på til sådan en forberedelse.

Folkekirken har gennem skole-kirkearbejdet og de mange skoletjenester mulighed for at spille ind med deres faglige viden og ekspertise. Mange lærere er meget interesseret i netop sådan et samarbejde, men det kræver at undervisningen er tilrettelagt, så den passer med skolens trinmål, og at den foregår på folkeskolelovens præmisser.

Vi håber, at dette nummer vil give læseren inspiration til at fremme skole-kirkearbejdet men også en forståelse af, hvor vigtig det er at tænke i trinmål netop nu, hvor faget er blevet prøvufag. Samt at skolekirke samarbejdet altid må foregå på skolens præmisser.

De bedste hilsner
Helle Marie Danielsen, Kirkefaglig Videreuddannelse

Kirken Underviser

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans for det pædagogiske arbejde i kirke og menighed

www.kirken-underviser.dk

Redaktion

Elsebeth Kragh Dedieu, Mogens Bering Rasmussen, Keld Balmer Hansen, Inger Margrethe Mikkelsen, Helle Marie Danielsen, Benthe Kleon Jeppesen, Kirsten Søgaard, Inge Lise Reiche (ansv.), Per Rene Jensen (ansv.)

Redaktionssekretær: Helle Marie Danielsen
Peter Bangs Vej 1, 2000 Frederiksberg,
tlf.: 38 38 41 20

Sats, layout: Karina Rydendahl, Unitas Forlag a/s
ISSN: 1602-2785

Udgiver:
Kirkefaglig Videreuddannelse
Diakonissestiftelsen
Peter Bangs Vej 1
2000 Frederiksberg
Tlf.: 38 38 41 20
www.kirkefaglig-videreuddannelse.dk

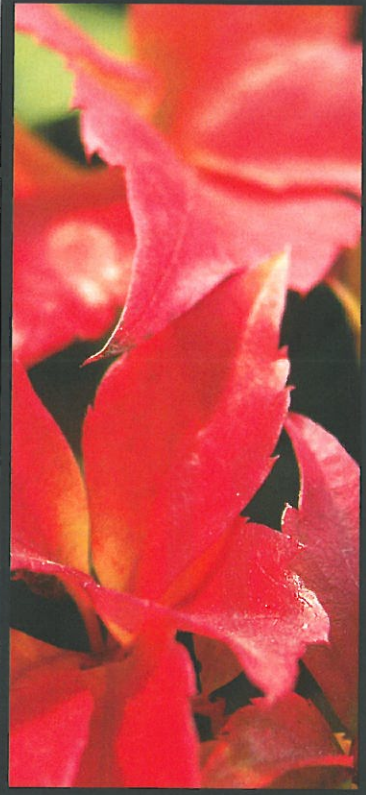
Målsætning:
Målsætningen for Kirkefaglig Videreuddannelse er at uddanne diakonale og religionspædagogiske medarbejdere, der ud fra en kirkelig faglighed kan indgå som inspiratorer, iværksættere og ledere i kirkens arbejde.

Tryk: Clemensstrykkeriet a/s

Abonnement:
Årsabonnement (4 numre) kr. 235,-
Løssalg kr. 75,-
Henvendelse til:
Kirken Underviser c/o Unitas Forlag
Peter Bangs Vej 1
2000 Frederiksberg tlf.: 36 16 64 81
E-mail info@unitasforlag.dk

indhold

04 HVAD VAR SPØRGSMÅLET?

af Peter Green Sørensen, seminarielærer

08 INTERVIEW

med skolelærer Birger Laage-Petersen

11 TIL INSPIRATION

eksempler på forskellige skole-kirke forløb

12 SUPPORT FRA SKOLETJENESTEN I EN PRESSET SITUATION

af Paul Astrup, Folkekirkens Skoletjeneste i Kgs. Lyngby – Rudersdal

14 SLUTMÅL FOR FAGET KRISTENDOMSKUNDSKAB

15 HUSKELISTE VED SKOLEKIRKE SAMARBEJDE

16 EN SUCCESHISTORIE

Lene Bekhøj, Folkekirkens skoletjeneste i Odense, Preben Medom Hansen, KK44 Skoletjenesten i Silkeborg og Povl Götke, TPC Løgumkloster.

20 BOGANMELDELSER

Hvad var spørgsmålet ?

– HVAD SKAL ELEVERNE SPØRGES OM OG HVORDAN,
VED PRØVEN I SKOLEFAGET KRISTENDOMSKUNDSKAB?

*Peter Green Sørensen, seminarielærer.
Medlem af undervisningsministeriets opgave-
kommission for kristendomskundskab 2007.*

Med skoleloven af juni 2006 blev faget kristendomsundskab prøvefag. Det betyder, at eleverne i 9.klasse skal til prøve i faget, såfremt faget udtrækkes til prøve for den enkelte konkrete klasse. Men undervisningen i faget skal lige fra 1.klasse (og helst også fra børnehaveklassen) have det sigte for øje, at de slutmål¹, der angiver, hvad eleverne skal kunne ved prøven, også skal have betydning for hvad der arbejdes med i undervisningen, og hvordan der arbejdes undervejs i undervisningen.

Der skal med andre ord være kontinuitet og dermed faglig progression i valg af indhold og faglige metoder fra begynderundervisning til afslutningen i 9. klasse. Det nytter altså ikke noget, at man i undervisningen arbejder med indhold, som nok kan være interessant men ikke relevant, fordi det ikke tilgodeser fagets mål, og derved de krav eleverne skal kunne honorere.

I den forbindelse er det interessant at fokusere på de spørgsmål eleverne skal kunne svare på ved prøven i 9. klasse. Med disse spørgsmål lægges der op til, at eleverne arbejder med fagets indhold på en bestemt måde, en måde som de bør være fortrolige med, og som de altså har øvet undervejs i undervisningen i hele skoleforløbet.

Bestemmelsesgrundlaget siger

Kristendomsfagets formål gældende fra august 2009 lyder:

»Formålet med undervisningen i kristendomsundskab er, at eleverne opnår kundskaber til at forstå den religiøse dimensions betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og dets forhold til andre.

Stk. 2. Fagets centrale kundskabsområde er kristendommen, som den fremtræder i historisk og nutidig sammenhæng. Eleverne skal opnå kundskaber om de bibelske fortællinger og deres betydning for værdigrundlaget i vores kulturkreds. Derudover skal eleverne opnå kundskaber om ikke kristne religioner og livsanskuelser.

Stk. 3. Gennem mødet med de forskellige former for livsspørgsmål og svar, som findes i kristendommen samt i andre religioner og livsopfattelser, skal undervisningen give eleverne grundlag for personlig stillingtagen og medansvar i et demokratisk samfund.«²

Som en sammentrængt formulering af hvad eleven skal kunne, siger prøvebekendtgørelse for faget, at elev prøves i:

- »– at forholde sig til et eller flere udtryk, som knytter an til religiøse, etiske og/eller livsfilosofiske spørgsmål samt spørgsmål vedrørende forhold mellem religion og samfund,
- at relatere prøveoplægget til elevens hverdag og/eller til en større sammenhæng og
- at anvende det faglige stof.«³

2 Formål for faget kristendomsundskab, gældende fra 1. august 2009, Offentliggjort undervisningsministeriet november 2008

3 Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om formål, trin- og slutmål for folkeskolens fag og emner samt om folkeskolens afsluttende prøver (Fælles Mål mv.). Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse 863, 05/07/2007.

Vigtigt er her begrebet »at forholde sig«. Når eleverne »forholder sig« kan de: formulere hvad sagen handler om, formulere textens/kildens/personens mening om sagen, og med en faglig argumentation formulere om textens/kildens/personens mening om sagen er/kan være relevant for andre og/eller eleven selv.

Med disse formuleringer fra fagets mål, prøvebekendtgørelsen samt forståelsen af begrebet »at forholde sig...« angives, hvad det er eleverne skal vise ved prøven og dermed også, hvad det er prøvespørgsmålene, eleverne skal stilles, skal lægge op til.

Prøvespørgsmålskonceptet

I udviklingen af et spørgsmålskoncept til den skriftlige prøve i maj 2007 var det for opgavekommissionen vigtigt at få formuleret nogle spørgsmål, som på éngang kunne lede eleverne ind i det centrale faglige stof opgavens kilder indeholdt, og samtidig lede eleverne til at øse af den viden vedrørende fagets mål, som præcis de anførte kilder lagde op til, og endelig at give eleverne

1 Slutmål for faget kristendomsundskab, gældende fra 1. august 2009, Offentliggjort undervisningsministeriet november 2008.

mulighed for også via associationer, faglig fantasi og deres almindelige sunde fornuft at kunne formulere personlige tanker med relevans i opgavebesvarelsen.

Den måde, spørgsmålene blev formuleret på, viste i evalueringen⁴ af den skriftlige prøve at fungere så godt, at undervisningsministeriet anbefalede at dette spørgsmålskoncept også blev brugt ved de fremtidige mundtlige prøver.

Det anbefales at prøvespørgsmålene indeholder tre spørgsmål:

1. Et indledende spørgsmål, hvor eleven bliver bedt om, at redegøre for oplæggets indhold.
2. Et spørgsmål, hvor eleven gennem faglig analyse og fortolkning kommer fagligt i dybden med oplæggets emne eller problemstilling.
3. Et spørgsmål, hvor eleven bliver bedt om at se emnet eller problemstillingen i en større sammenhæng.

4 »Evaluering af prøverne i kristendomskundskab, maj-juni 2007«, Undervisningsministeriet 2007.

Med spørgsmål et skal eleven altså redegøre for hvad sagen handler om. Med spørgsmål to skal eleven foretage en undersøgelse eller en analyse, det vil sige give en forklaring på et forhold, og endelig skal eleven med spørgsmål tre vurdere emnets betydning for andre mennesker – og det kan være for mennesker der har pågældende tro, eller de der netop ikke har den – og dernæst vurdere betydningen for eleven selv.

Både i besvarelsen af spørgsmål to og tre bør eleven inddrage viden, som der er arbejdet med i undervisningen men også gerne viden, som er etableret i andre sammenhænge fx ved konfirmationsforberedelsen eller i koran-skolen.

Eksempel på prøvespørgsmål

Ved den skriftlige prøve i foråret 2007 fik eleverne tre oplæg at vælge i mellem. Hvert oplæg bestod af tre kilder og tre spørgsmål.

Her vises et eksempel på hvordan prøvespørgsmålene kan være formuleret:

1. Læs teksterne, og se på billederne. Beskriv derefter de forskellige måder at fremstille og forstå Jesus på.
2. Forklar, hvad ideen med at fremstille Jesus på de forskellige måder kan være.
3. Giv dit bud på, hvilken af fremstillingerne, der passer bedst til en nutidig forståelse af en gud eller noget guddommeligt, og begrund, hvad du skriver.

Kilderne til dette prøveoplæg udgjordes af tre billeder af Jesus af hhv. Grünewald, Maerten van Heemskerck og Maja Lise Engelhardt samt teksten fra Lukasevangeliets om vandringerne til Emmaus⁵.

5 Folkeskolens afgangsprøve Kristendomskundskab maj 2007, Undervisningsministeriet 2007.

Prøvespørgsmålene og hele fagets undervisning

Det vil være særdeles hensigtsmæssigt om eleverne øver sig i at arbejde på denne systematiske måde med det faglige stof. Og altså ikke blot i 9.klasse!

Allerede i begynderundervisningen kan eleverne stilles spørgsmål om, hvad en given fortælling, problemstilling, hændelse egentlig handler om. Og de kan også udfordres med spørgsmål om hvorfor nogen i en fortælling gør som de gør, hvordan et ord skal forstås eller hvorfor man handlede, som man gjorde i nogle konkrete situationer. Endelig kan eleverne udfordres til at formulere, hvorfor noget er vigtigt for nogen og ikke for andre, formulere hvorfor noget betyder noget for nogen og måske mindre for andre, og i forlængelse heraf – og først da – formulere, hvad en sag og belysningen af den betyder for dem selv, hvad de selv mener om sagen.

En sådan arbejds måde vil understrege, at der i faget arbejdes med kundskaber om religion og livsanskuelser, og at der arbejdes på at give eleverne færdigheder til med disse kundskaber at kunne forholde sig til spørgsmål som alle mennesker stilles overfor i vores spændende hverdagsliv, spørgsmål af både fælles samfundsmæssig art og spørgsmål af personlig og privat karakter.

At eleverne øver sig i at arbejde med disse tre spørgsmål tilgodeser også fagets mål og dets begrundelse i skolen, og kvalificerer dem også til at kunne tilgodesøge krav og forventninger ved prøven i faget.

VIDEREUDDANNELSE

for kirkelige medarbejdere/sognemedhjælpere

Kirkefaglig Videreuddannelse

Læs mere på
Kirkefaglig-videreuddannelse.dk

Kirkefaglig
Videreuddannelse

NYT OPLAG

Unitas
FORLAG

Særdeles velegnet til undervisningsbrug

Ikke mindst til minikonfirmander, men
også i det øvrige kirkelige børnearbejde

BØRNEBIBEL

– det med Gud og os

MED KLISTERMÆRKER

49,-

pr. stk.

Partipris v/25 stk.
40,- kr. pr. stk.

Interview med BIRGER LAAGE-PETERSEN

NAVN: Birger Laage-Petersen

ARBEJDSSTED: Vangeboskolen, Rudersdal kommune

PROVSTI: Kgs. Lyngby

FAG: Matematik, geografi, idræt og kristendomskundskab

UNDERVISNINGSERFARING: 5-6 års erfaring i kristendomskundskab

Hvordan reagerede du, da du fik nyheden om at nu fik faget prøvestatus?

Jeg reagerede lidt kraftigt på, at jeg ikke havde lyst. Jeg syntes, vi fik pålagt en ekstraopgave. Alle vi tre lærere så hinanden i øjnene og tænkte »Det er løgn, det her!«. Vi syntes vi havde rigeligt at gøre, så vores reaktion var meget negativt fra starten, og vi anede ikke, hvordan vi skulle gribe det an, vi havde ingen hjælp fået.

Var der et ønske blandt lærere om at faget blev prøvefag?

Vi havde aldrig talt om, at vi havde behov for prøve i faget. Det var jo et af de små fag, og vi koncentrerede os om de store fag. Tanken lå os meget fjern. Det lignede en 50'er model. Dengang trak man også lod blandt fagene, så vi følte os sat langt tilbage i tiden.

Hvad siger I så nu hvor I har været igennem det første forløb?

Nu, hvor vi er kommet os over chocket, har fået nogle kurser, har fundet sammen i et samarbejde om materialer er stemningen vendt. Nu synes vi, det er rigtig godt, at vi får lov at føre eleverne op til prøve i faget igen. Men vi har ikke fået hjælp ude fra, ingen timer til at lave prøveopgaver, ingenting. Alt dette skal vi bare gøre. Det er frustrerende. Jeg har brugt et sted mellem 30 og 50 timer i processen med at få nogle opgaver klar. Men det

er positivt nu. Vi er blevet glattere for faget, vi har fået større engagement, vi ved mere.

Betyder det at faget har fået ny og bedre status og ikke længere i så høj grad, som det er rygtedes bliver brugt til andet arbejde?

Ja, det tror jeg. Det kan jeg se på vores skole. Og jeg kan se, at det er rigtig mange, der melder sig til kursus. Vi har et fantastisk samarbejde med Poul Astrup fra Skoletjenesten i Kgs Lyngby provsti. Der er nærmest fyldt op på skoletjenestens kurser, og folk er meget begejstrede. Hvis ikke vi havde haft Poul Astrup, ville vi have stået helt alene. Han har været os en stor lettelse i processen.

Hvordan har eleverne taget imod faget som prøvefag? Hvordan har de reageret på det?

Der er mere opmærksomhed. Det er jeg slet ikke i tvivl om. Lærerne er blevet dygtigere, og eleverne tager det mere seriøst. Specielt i 9. klasse. Jeg ved nu, hvad jeg vil undervise i, og hvordan jeg skal planlægge. Og eleverne kan mærke på mig, at jeg har en sikkerhed i, hvad vi skal med det. De er engagerede.

Eleverne er blevet engagerede, siger du. Kan du udlede mere af dine erfaringer?

Der er de der tavse børn, som aldrig siger noget i timerne. Når de så kommer til prøven oplever man, at de

faktisk har siddet og suget meget til sig. De ved meget mere, end jeg havde regnet med. Det har de måske fra at går til præst eller fra 7. klasse, men de ved meget.

Vil det sige, at der har været et latent behov hos eleverne for, at faget gav dem nye muligheder for at komme til orde?

Ja, det mener jeg helt klart!

Det er jo ikke en tvangsmotivering eleverne oplever?

Nej, der er en meget større interesse blandt eleverne for det fagområde, end jeg havde forestillet mig. De går også og tumler med noget, der handler om de tanker, vi arbejder med. De har både en faglig og metodisk viden fra eksempelvis danskfaget. De kan analysere tekster og får nu en faglig viden at bruge dette på – og så har de også et eller andet sted et åndeligt engagement. Jeg synes, det er klar forbedring, og jeg vil faktisk anbefale, at vi fortsætter.

Hvordan tror du dette vil udvikle sig? Vil det føre til en varig styrkelse af faget og elevernes interesse og engagement?

Ja, der vil være nogle lærerkræfter, der engagerer sig i faget, og de vil så få timerne. Før har det ofte været dansklærere, eller hvad man nu havde, der fik timerne. Så faget har fået et løft, fordi lærerne har fået et løft.

Har dette gode rygte også spredt sig til eleverne, at faget nu er blevet værd at komme til?

Ja, det har det.

Er det kun på din skole dette sker?

Jeg ved ikke, hvordan det er på andre skoler, men jeg vil i hvert fald anbefale, at man begynder at samar-

bejde om faget, går på inspirationskurser sammen. Jeg har en klar fornemmelse af, at man også på andre skoler er blevet meget positive og engagerede i faget. Det har fået et kæmpe løft. Jeg tror ikke skolerne længere tør overlade faget til folk, der ikke er engagerede i det. Det behøver ikke være linjeuddannede folk, men lærere der er interesserede. Det håber jeg i hvert fald, og jeg tror det også.

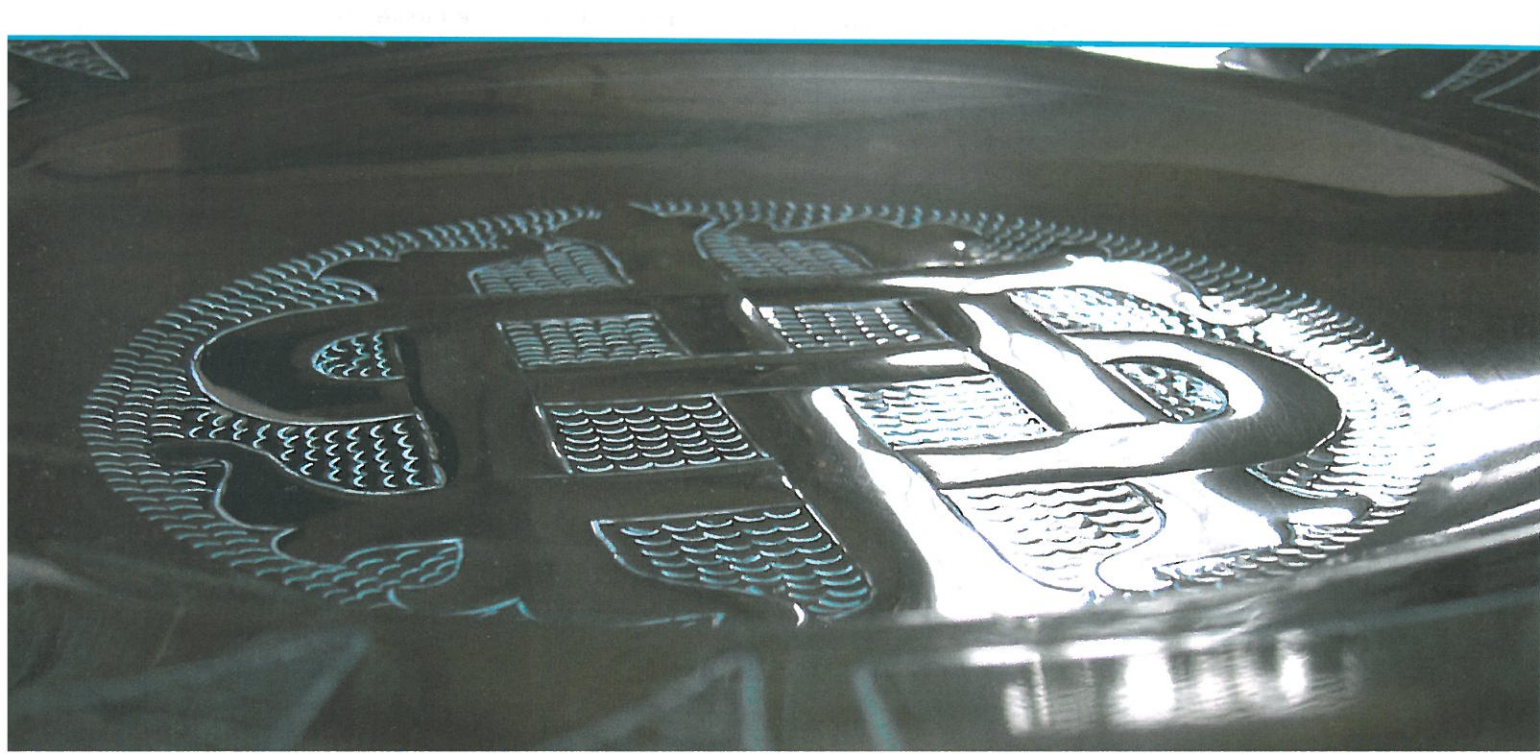
Hvordan gik så prøven?

Jeg var glad for, at det ikke blev en skriftlig prøve for min klasse. Den ordning er jeg meget skeptisk over for. Det er en billig løsning i et mundtligt fag. Jeg havde været ude som censor ugen før. Her oplevede jeg eleverne som dygtige, engagerede, begavede og velformulerede. Det blev en god generalprøve. Selv oplevede jeg blandt mine egne nogle af de tavse, der blomstrede og præsterede 12-taller »på stribe«. Det bedste var, at censor tydeligt markerede, at eleverne skulle kunne noget fagligt stof! Hun var meget imponeret, for de kunne noget stof! Jeg blev selv overrasket. Jeg tænkte, at måske have jeg »bare« ramt rigtigt. Men jeg blev selv imponeret over, hvor dygtige eleverne faktisk var.

Hvad var det de kunne?

De kunne disponere, og de havde tydelige faglige vinkler på stoffet. Tilgange og viden som jeg ikke havde lært dem. Det var en dejlig oplevelse! Og eleverne havde det også trygt og godt med prøven. Uden at det er en specielt god eller særlig dygtig klasse.

Betyder fagets prøvestatus en selvstændiggørelse af faget i forhold til det gamle samarbejde mellem skole og kirke, eller ligger der heri nye muligheder for samarbejde eller nye udfordringer til kirkens undervisning?

I de år jeg har undervist i faget, har jeg brugt kirken meget. Men mere generelt tror jeg, at det er vigtigt at fagets lærere kommer ud af huset og skaber kontakter til synagoger, kirker, moskeer og alle de levende miljøer, der har relevans for faget. Det opfordrer jeg i hvert fald alle, jeg møder til at gøre. Prøv at skabe kontakt til en kirke og brug denne kontakt i din undervisning. Selv har jeg og mine elever haft meget stort udbytte af den kontakt, vi har opbygget til den kirke, vi bruger. Det er bare perfekt at bruge en kirkes kateket eller sognemedhjælper. Eller det andet personale i kirken, som kan fortælle om kirkens arbejde.

Ligger der noget udfordring til kirken om hvad den kan gøre for at finde sin plads i fagets nye udvikling?

Hvis man har ressourcer til at tage skolernes 9. klasser ind i sin undervisning, så skal man gøre det!

Skal der ske noget nyt med denne undervisning? Skal der udvikles noget nyt?

Jeg synes, at kirkens underviser og læreren skal tale om, hvilke behov læreren og klassen har, som de ikke selv kan dække. Jeg har for eksempel slet ikke selv kunne dække alt det, der ligger i dette kirkerums billeder. Så billederne og kirkehistorien har været mine store behov, og dem har jeg fået dækket her i kirken. Teksterne kan jeg selv arbejde med. Men selvfølgelig kan disse behov veksle.

Det vigtige er altså, at lærere og kirke får talt sammen om, hvad er det specifikke kirken kan bidrage med?

Ja, læreren må spørge sig selv, hvad kan jeg, og hvad kan jeg ikke. Og kan I så lave et forløb, der dækker det, jeg mangler at kunne formidle til klassen. Jeg synes, at det der med at lave en hel dag eller et par hele dage i kirken er perfekt. Det er der mange skoler, der har mulighed for at planlægge. Jeg synes, man ved besøg i kirken skal satse på en ordentlig indsprøjtning frem for korte besøg. Vi har også haft Poul Astrup fra Skoletjenesten ude hos vores 9. kl for at fortælle. Man skal i det hele taget bruge folk ude fra. Nye ansigter og nye stemmer i klasselokalet giver ny inspiration, og det er eleverne også glade for. Så et godt samarbejde med alle, der har med tro at gøre, altså ikke bare Folkekirken. For det er jo tro, det handler om i vores undervisning i faget.

Så for at opsummere, hvad er det prøven har betydet for faget?

Fasthed og struktur! Nu kan vi føre en rigtig samtale med faglighed ved prøven. Jeg er nu meget glad for den proces, jeg har været igennem. Jeg ville ikke undvære at have prøvet dette. Nu ved jeg, hvad det er, jeg vil fortælle dem, det bliver ikke længere sådan lidt løst og fast. Så det, der begyndte med irritation, blevet til stor glæde ved faget. Nu er jeg glad for prøven!

Salmer i dans og bevægelse

- fra babysalmesang til konfirmanddans

En håndbog, der henvender sig til musikpædagoger, organister, præster og sognemedhjælpere, som underviser i babysalmesang, minikonfirmand- og konfirmanddans.

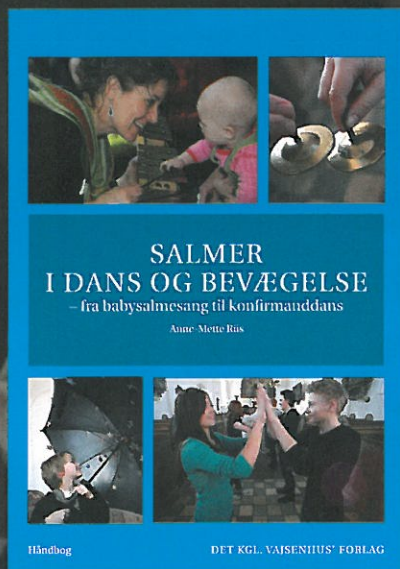
- Sang for det ufødte barn
- Illustrerede danse- og bevægelsesbeskrivelser
- Tekster, noder og becifringer til velegnede salmer, sange og remser
- Idéer til forskellige aldersgrupper

Kr. 348,-

Køb den på
www.dendanskesalmebog.dk

Det Kgl. Vajsenhus' Forlag

TIL INSPIRATION

Giv dig selv en halv time, hvor du surfer på www.skolekirke.dk. Siden er fyldt med inspirerende materiale til undervisningsforløb. Her kommer et tilfældigt udpluk fra de forskellige skoletjenester. Der findes mange flere.

Når søskende strides

(0.-3. kl.) Silkeborg

Fastelavn er mit navn – om faste i jødedommen, kristendom og islam

(0.-2. kl.) Frederiksborg – Helsingør

Påsken fortolket i kalkmalerier

(4.-6. kl.) Randers

Frihed og nødvendighed

(8.-10. kl.) København – Frederiksberg

Kristendom og hinduisme – hvad er et menneske værd?

(7.-10. kl.) Gladsaxe – Herlev

Livet på vrangen

(7.-9. kl.) Hillerød

De levendes land – poetisk leg med Grundtvig

(7.-9. kl.) Sydthy – Mors – Thisted

Support fra skole- tjenesten i en presset situation

Poul Astrup, cand.pæd.
Folkekirkens Skoletjeneste, Kgs. Lyngby – Rudersdal

Overskriften udtrykker på en enkel måde, hvilken rolle folkekirkens skoletjeneste har spillet lokalt for en del lærere i Kgs. Lyngby og Rudersdal kommuner.

Det gik pludseligt ret stærkt. Nu var der – med stor hast – indført en skriftlig prøve i faget kristendomskundskab, og om ca. 10 måneder skulle 20% af de danske 9. klasser sætte sig til bords.

De kommunale pædagogiske centre sørgede naturligvis for at udbyde kurser omkring prøvens opbygning, indhold og afvikling. Skoletjenesten blev bedt om at holde disse kurser, hvilket skabte en del kontakter og fødte ideer til nogle tiltag, som så blev planlagt i løbet af dette første prøveår og sat i gang i det andet prøveår, hvor prøven også ændredes fra en skriftlig til en mundtlig prøve. Den følgende beskrivelse handler om disse tiltag.

Et godt prøvespørgsmål kræver omtanke

Det første mundtlige prøveår blev i begge kommuner indledt med et prøvekursus på 4 timer for kristendomskundskabslærere. Kurset blev fulgt op med et tilbud om at danne frivillige forberedelsesgrupper. Vi mødtes tre gange på lokale skoler i løbet af skoleåret. I september var der fokus på læseplanens indhold med henblik på at få overblik og en opdeling af det faglige indhold i emne-portioner. I januar var der opfølgning på indholdet, udvekslinger omkring egnede opslagsværker, og de første sonderinger begyndte m.h.p. pensum. Det sidste møde gjaldt pensum og især de konkrete prøvespørgsmål, herunder eksempler på godt billedmateriale.

At lave ét godt prøvespørgsmål kræver nogen omtanke, – og at lave 15 kræver megen. Etik og livsfilosofi – lykke, det onde, dilemmaer, meningen med livet. De væsentligste lignelser og fortællinger: skabelsen, synden, lidelsen, tilgivelsen, påsken, håbet. Kristendommens udtryk: bøn, dåb og nadver, tro, gudsbil-
det, treenigheden, Jesus-skikkelser, symboler. Ikke kristne religioner: islam og de fem søjler, reinkarnation, Moseloven, ateisme, humanisme og menneskerettighedserklæringen.

Opremsningen af hovedordene og begreberne fra læseplanen giver en tydelig fornemmelse af, at dette ikke er noget, som man »bare« gør. Dette første år var der desuden kun sparsomme skriftligheder, som man kunne støtte sig til og overtage sit overblik fra.

Skoletjeneste blev en hjælp til lærerne

Især de lærere, som kun havde fået faget i 9. klasse for at fagfordelingen i sidste ende kunne »gå op« gav meget klart udtryk for, at denne nye pålagte opgave oplevedes stor og i starten direkte uoverskuelig.

Skoletjenesten tilbød derfor at udarbejde en række dokumenter, som kunne give overblik og hjælpe i processen. Skoletjenestens hjemmeside blev udbygget med en særlig side, »den mundtlige prøve«, og her blev der lagt materialer ind. Nogle af filerne var rimeligt detaljerede og næsten lige til at undervise efter, andre gav kun et overblik. Siden har stået åben og næsten uredigeret siden. Den ser således ud:

På én af skolerne var alle tre lærere novicer. De besluttede at arbejde tæt sammen og producerede en række særdeles spændende materialer i forlængelse af nogle af hjemmesidens oplæg. Desuden tilbød skoletjenesten at holde fire fællesforedrag for skolens tre 9. klasser. Emnerne var: Hvad vil det sige at være et menneske?, Hvad er tro?, Det Gamle Testamente og historien, Hovedlinjerne i kirkehistorien. Ideen med disse fællesforedrag er taget op igen i indeværende skoleår og tilbudt alle de lokale skoler. En del af skolerne har benyttet sig af tilbuddet.

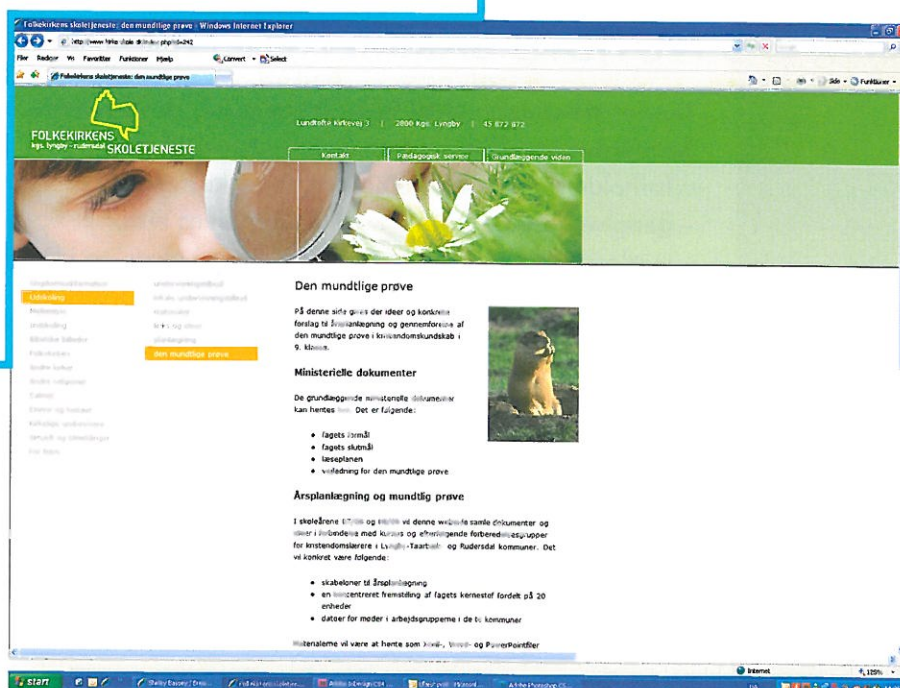
De ti vigtigste ord i kristendommen

Et sidste resultat af den mundtlige prøves tilsynkomst er et lille tilbud, som skoletjenesten har plantet i de lokale kirker: »De ti vigtigste ord i kristendommen«. Sagen er meget enkel. Læreren får ved årets start fire A4-sider med et beskrevet forløb med et tilbud om et besøg i den lokale folkekirke. Kristendommens ti hovedord og en kirkes indre udtryk skulle jo synes at være overensstemmende. Øvelsen for eleverne er nu at afkode kirken for disse ti ord og begreber i løbet af ca. 20

minutter: Hvilke symboler udtrykker Gud?, hvilke sider af Jesus er fremhævet, hvor kan man »se« tro, osv. Efterfølgende kan man samtale med præsten om det centrale udtryk. Alt sammen for at skærpe elevernes forståelse for, hvad kristendom er for noget.

»Den fremtidige model« er der ikke noget der hedder

Skoletjenesten søger at tilpasse sig skolernes behov. De kommende par år vil sikkert indeholde nogle af de ovennævnte elementer. Selv om flere og flere lærere opnår erfaring med prøven og med indholdet, vil stadig mange skulle påtage sig opgaven imod deres eget faglige ønske, for at skolens helhed kan tilgodeses, og derfor vil der fortsat være et særligt behov for »support fra skoletjenesten i en presset situation«. Vi hjælper gerne. Det har været både meningsfyldt og udfordrende.

SLUTMÅL for faget

EFTER 9./10. KLASSETRIN

LIVSFILOSOFI OG ETIK

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- reflektere over grundlæggende tilværelsesspørgsmål og diskutere den religiøse dimension og dens betydning for menneskers livsforståelse
- forstå og forholde sig til religiøst sprog
- vurdere etiske principper og moralsk praksis
- udtrykke sammenhænge mellem forskellige værdigrundlag og tilhørende tydning af tilværelsen
- håndtere mødet mellem forskellige kulturer og religioner
- reflektere over og udtrykke sig om forholdet mellem mennesket og naturen.

BIBELSKE FORTÆLLINGER

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- udtrykke viden om centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente
- diskutere de bibelske fortællingers sigte og perspektiv og deres tydning af tilværelsen
- gøre rede for bibelske fortællinger og symbolers betydning i kunsten, herunder litteraturen.

KRISTENDOMMEN OG DENS FORSKELLIGE UDTRYK I HISTORISK OG NUTIDIG SAMMENHÆNG

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- forholde sig til spørgsmålet om, hvad kristendom er
- gengive hovedtrækkene i kristendommens historie
- vurdere kristendommen og folkekirkens betydning i Danmark
- forholde sig til kirkelige retninger i vor tid
- formulere sig om brug og betydning af kristne symboler og ritualer
- tolke salmer og sange samt benytte dem som udtryksform.

Kristendomskundskab

IKKE-KRISTNE RELIGIONER OG ANDRE LIVSOPFATTELSE

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive udvalgte træk ved nogle af de store verdensreligioner, herunder ligheder og forskelle
- beskrive og forholde sig til udvalgte religiøse sekter og bevægelser
- reflektere over relationer mellem forskellige religioner og samfund
- diskutere og forholde sig til udvalgte temaer inden for forskellige religioner*
- forstå brug og betydning af symboler og ritualer i forskellige religioner.

Huskeliste ved skole-kirke samarbejde

- ☐ Nye Fælles Mål for kristendomskundskab fra 2009/2010.
www.uvm.dk (Undervisningsvejledning osv. klar fra marts 2009)
- ☐ Planlægningen af næste skoleår starter før sommerferien (maj).
Tag kontakt i god tid.
- ☐ Lav gerne en lille folder om forløbet, hvor der relateres til trinmål for de pågældende årgange.
- ☐ www.skolekirke.dk
  - Hele landet
  - De forskellige skolekirke-tjenester i landet
- ☐ Trinmål
  - Efter 3. kl.
  - Efter 6. kl.
  - Efter 9. kl.
- ☐ Slutmål
  - Efter 9. kl.
  - Efter 10. kl.

TRINMÅL

- Livsfilosofi og etik
- Bibelske fortællinger
- Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

EFTER 9. OG 10. KL.

- Ikke kristne religioner og andre livsopfattelser

EN SUCCES- HISTORIE

DE FOLKEKIRKELIGE SKOLE- TJENESTER OG SKOLE-KIRKE- SAMARBEJDER

Gennem de sidste 20 år har skole-kirkesamarbejdet og ikke mindst skoletjenesterne vokset sig stort. I dag er skole-kirkesamarbejdet en naturlig del af kirkens undervisning. I artiklen her bliver nogle af skoletjenesternes spændende tilbud præsenteret, og der gives oplæg til, hvordan man selv kan komme videre med skole-kirkesamarbejdet.

Lene Bekhøj, Folkekirkens skoletjeneste i Odense, Preben Medom Hansen, KK44 Skoletjenesten i Silkeborg og Povl Götke, TPC Løgumkloster.

På skolens præmisser!

Den danske folkekirke er ikke en religiøs organisation som alle andre. Den er også en offentlig institution, som har en særlig funktion med hensyn til vedligeholdelse af landets kulturarv. Traditionelt er det sket i et tæt samarbejde med folkeskolen. Folkekirken og folkeskolen er hovedleverandører af sammenhængskraft til det danske samfund.

Samarbejdet mellem folkekirken og folkeskolen formidles blandt andet gennem de folkekirkelige skoletjenester og skole-kirke-samarbejder, som gennem de sidste 20 år er opstået rundt omkring i landet i et samarbejde mellem flere

menighedsråd. Formålet er at vedligeholde og udbygge samarbejdet mellem skole og kirke med hensyn til relevante undervisningsmæssige opgaver. Fokus er først og fremmest på faget kristendomskundskab, men også andre fag medtænkes.

Det er en afgørende forudsætning for samarbejdet, at det sker på skolens præmisser. Folkeskolen er for alle børn uanset religiøs tilhørsforhold og kulturel baggrund, så alle børn skal kunne deltage i den undervisning, som skoletjenesterne udarbejder materiale og undervisningsforløb til. Det er med andre ord oplysning og formidling og ikke forkyndelse, der er den bærende intention.

Helt konkret er det folkeskole-

loven, der danner grundlag for arbejdet. Som det eneste fag i skolen har kristendomskundskab rammer, som er fastlagt direkte i folkeskoleloven. Her står der følgende: »Kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom. På de ældste klassetrin skal undervisningen tillige omfatte fremmede religioner og andre livsanskuelser.«

Fagbeskrivelser og trinmål

For hvert fag i folkeskolen er der udarbejdet udførlige fagbeskrivelser. Det gælder også for kristendomskundskab. På

Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk, er formålet for faget kristendomskundskab formuleret, og der ligger detaljerede beskrivelser af undervisningen på de forskellige trin, læseplansfor-slag, undervisningsvejledninger og en fortegnelse over de trinmål, der er fastsat for undervisningen. Trinmålene er formuleret på tre progressionsniveauer (3., 6. og 9. klasse) inden for hvert af fagets fire centrale kundskabsområder: Livsfilosofi og etik, Bibelske fortællinger, Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng, samt ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. For det sidste kundskabsområdes vedkommende er der dog kun formuleret trinmål efter 9. kl., da undervisning i dette område kun er pligtigt på de ældste klassetrin.

Det kan ganske enkelt ikke anbefales varmt nok at gå ind på Undervisningsministeriets hjemmeside og hente det righoldige materiale for faget kristendoms-kundskab. Det er en skatkiste, som enhver kirkelig underviser burde kende til og sætte sig ind i. Både fagligt og pædagogisk er der uendelig megen inspiration at hente.

Og så er det jo som underviser altid meget rart at være orienteret om – og på niveau med! – sine elevers viden og kunnen. Og nu vi er ved det: Det kan også anbefales at gå ind på den fagbeskrivelse og de vejledninger, der gælder religions-faget for Gymnasium og HF. Det materiale er også tilgængeligt på Undervisningsministeriets hjemmeside. Det er, ganske som det andet, inspirerende læsning, og det fortæller noget om, at fremtidens børn og unge vil være ualmindeligt godt informeret om religion i almindelighed og kristendom i særdeleshed. Det bliver fremtidens folkekirkelige underviser selvfølgelig også nødt til at være.

Materialer og projekter

De folkekirkelige skoletjenester og skole-kirke-samarbejder rundt omkring i landet har hver for sig og sammen produceret bunker af materialer og projekter, som har fundet bred anvendelse i skolemæssige sammenhænge. Det vil føre for vidt at præsentere dem alle her, men vi vil nævne tre illustrative eksempler. Som det fremgår, har de vidt forskellig karakter, men de

følger alle de samme grundprincipper. Kristendomskundskab er blevet et fag, man skal til afgangsprøve i, og der skal laves »elevplaner« i alle fag. Trinmålene er styrende for arbejdet med eleverne udvikling, mens fagets slutmål angiver målestokken for vurderingen af eleverne præstation ved afgangsprøven. Derfor er lærerne – særligt i de store klasser – meget opmærksomme på, at de sparsomme timer i kristendomskundskab skal bruges »effektivt«. Det vil sige, at alle undervisningsforløb skal bidrage til, at klassen i slutningen af 9. klasse har »været omkring« alle slutmålene. Et godt undervisningsmateriale er derfor »eksemplarisk« og har følgende to kvaliteter: Det skal for det første være konkret, engagerende og gå i dybden med et givet emne; for det andet skal det bearbejde emnet på en sådan måde, at det lærte kan bruges på andre områder. Antallet af mulige emner er nemlig enormt, hvorimod antallet af undervisningstimer er begrænsede. Derfor skal alle emner give eleverne mulighed for at tilegne sig »kundskaber og færdigheder«, der rækker ud over det enkelte emne.

Første eksempel: »Det daglige brød«

Folkekirkens skoletjeneste i Odense har udarbejdet projektet »Det daglige brød«. Det er sket i et samarbejde med Folkekirkens Nødhjælp, og det indeholder således et socialt og humanitært aspekt, som blandt andet involverer forældrene. Projektet inddrager foruden kristendomskundskab og samfundsfaglige aspekter også elementer, som er relevante i hjemkundskab. Det henvender sig til børn på både indskolings- og mellemtrinsniveau og tager udgangspunkt i de dertil knyttede trinmål, hvorefter eleven forventes at kende til fortællinger i Det Gamle og Det Nye Testamente, at kunne tale om betydningen af de bibelske fortællinger, at kunne sætte indholdet af bibelske fortællinger i forhold til nutiden, at kunne indgå i en samtale om, hvad kristendom er, at kende til forholdet mellem Det Gamle og Det Nye Testamente, og at udtrykke deres forståelse af, hvad kristendom er. Undervisningsmaterialet »Det daglige brød« er til fri afbenyttelse og kan downloades fra www.skole-kirke-odense.dk.

Andet eksempel: »Link til det evige«

Skole-kirke-samarbejdet i Syddjurs har lavet et undervisningsprojekt, som hedder »Link til det evige – om det eksistentielle billede og de lokale kirkers altertavler«. Det er udarbejdet med henblik på mellemtrinnet, altså elever i 4.-6. klasse. Det kan bruges til tværgående undervisning, hvor der foruden kristendomskundskab indgår billedkunst og eventuelt historie og dansk. Det er et kunst- og kulturformidlingsprojekt, hvor eleverne arbejder med kirkernes altertavler som en lokal kunstschat, der med billedet som medium fortæller noget om menneskers tanker om glæde og sorg, liv og død, håb og fortvivelse, godt og ondt.

Med udgangspunkt i altertavlens ikonografi trækkes der tråde tilbage til de bagvedliggende bibelske fortællinger, som er forudsætningen for en afkodning og fortolkning. Projektet indeholder et feltarbejdeelement i form af ekskursioner til forskellige lokale kirker med altertavler fra forskellige epoker, og det indeholder også et aktiverende element i form af et afsluttende værkstedsarbejde, hvor eleverne udtrykker deres egne tanker om menneskelivet ved selv at lave en altertavle. På den måde tilgodeser dette undervisningsprojekt ikke bare forskellige fag, men også forskellige læringsstile. Projektet er tilgængeligt på <http://www.sksyddjurs.dk/index.php?page=link-til-det-evige-2>.

Tredie eksempel: Niels Arden Oplevs film »To verdener«

Den folkekirkelige skoletjenesten i Silkeborg – KK44 Skoletjenesten – lavede i 2008 et undervisningsmateriale for de ældste klasser til Niels Ardens Oplevs film »To Verdener«. Filmen handler om en ung kvinde, Sara, og hendes løsrivelse fra Jehovas Vidner. Projektet er tilrettelagt med undervisningen i 9. klasse for øje, så det er altså udskolings trinmål, der er retningsgivende. Af de nævnte kundskabsområder er navnlig to relevante.

På den ene side handler det om ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. Her gælder det om, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at kende og forholde sig til centrale dele af udvalgte religioner, at vurdere udvalgte religiøse sekter og bevægelser indhold, opbygning og strategier, at diskutere forskellige religioners rolle i samfundet både lokalt og globalt, at reflektere over og diskutere udvalgte temaer på tværs af religionerne, og endelig at samtale om udvalgte religioners kunstneriske og symbolske udtryk.

På den anden side handler det om Livsfilosofi og etik. Her gælder det om, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at diskutere og forholde sig til udvalgte almene tilværelses-spørgsmål, at anvende relevante faglige begreber, at reflektere over og forholde sig til tilværelsens trosvalg, at diskutere og forholde sig til forskellen mellem religiøst og naturvidenskabeligt sprog, at forholde sig til forskellige menneskesyn, at forholde sig til sammenhænge mellem forskellige normer, etikker og bagvedliggende værdier, at give udtryk for og samtale om egen og andres livsforståelse, at diskutere og forholde sig til håndteringen af kulturmøder og at vurdere og udtrykke sig om forskellige syn på naturen.

I »To Verdener«-projektet kan de principper, metoder og begreber, som eleverne anvender til at undersøge Jehovas Vidner, samtidig bruges som model til at arbejde med andre religiøse sekter. For eksempel lægges der vægt på nødvendigheden af kildekritik, og der anvendes to religionsfaglige begreber, »sekt« og »fundamentalisme«, som er generelle betegnelser, der dækker over en vifte af forskellige religiøse grupperinger og positioner. Endvidere er det et grundlæggende formål med projektet, at eleverne lærer, at man må kombinere åbenhed, indlevelse og kritisk sans, hvis man vil forstå noget væsentligt om en religiøs sekt. På den måde er der lagt et fundament til elevernes arbejde med andre religiøse sekter og fundamentalistiske grupperinger. Undervisningsprojektet »To Verdener« er til fri afbenyttelse og kan findes på KK44 Skoletjenestens hjemmeside www.kk44.dk.

Landsnetværket

I 1995 gik de forskellige folkekirkelige skoletjenester og skole-kirke-samarbejder sammen og etablerede et landsnetværk, som fagligt og på anden vis understøttes af Teologisk

Pædagogisk Center i Løgumkloster. Den daglige kommunikation foregår på en lukket, internetbaseret platform, som har til huse på lærernes fagportal, Skolekom.

Landsnetværket er åbent for alle, men for at medlemmerne kan have

udbytte af samarbejdet, er det nødvendigt med en vis jævnbyrdighed, og der er derfor knyttet en række betingelser til at blive optaget. Den institution, som man repræsenterer, skal gerne omfatte mindst et provsti. Tjenesten skal altså være sogne-

overskridende og repræsentere en arbejdsressource på mindst 50 % af en fuldtidsstilling. Nogle af skoletjenesterne er således et samarbejde mellem ca. 100 menighedsråd. Medarbejderne, som typisk er præster og lærere – og gerne mindst en af hver slags i et tæt samarbejde -, skal have mindst 25 % af deres ansættelse øremærket til arbejdet med skole-kirke-området. Af stillingsbeskrivelsen skal det altså fremgå, at man har til opgave at udarbejde og udbyde undervisningsprojekter samt at tilrettelægge kurser. Man skal også have mulighed for at deltage i landsnetværkets møder og de tværgående arbejdsgrupper, der bærer de store fælles projekter, som beskrives nedenfor, igennem. Man skal også råde over midler til medfinansiering af udgifter i forbindelse med landsnetværkets aktiviteter, herunder driften af den fælles internetportal www.skolekirke.dk.

Kors for en hammer

Landsnetværket er et fagligt inspirationsforum og en »basar«, hvor medlemmerne stiller deres materialer til rådighed for hinanden. Men først og fremmest er det et uformelt arbejdsfællesskab, som primært holdes sammen af nogle store fælles projekter. Indtil nu har der været i alt fem sådanne fælles projekter. Vi nøjes her med at beskrive de to sidste.

I 2007 hed projektet »Kors for en hammer – kristendommens indførelse i Danmark«. Det handler om det religions- og kulturskifte for ca. 1000 år siden, hvor Danmark gik fra såkaldt hedenskab til kristendom. Det udarbejdede undervisningsmateriale kan bruges på alle klassetrin, det er tværfagligt anlagt (dækker fagene dansk, kristendomskundskab, matematik, musik, billedkunst, sløjd, håndarbejde og hjemkundskab), det tilgodeser forskellige læringsstile, og det er velegnet til at danne grundlag for en

emneuge. Formålet med projektet er, at eleverne erhverver sig viden om traditionsoverlevering, kulturelle brydninger og kulturmødeproblematikker. I fokus står den betydning, som kristendommens indførelse har på menneskesyn, dagligliv og samfund i middelalder og nutid.

Landsnetværket af Folkekirken skoletjenester og Skole-kirke-samarbejder havde bedt musikeren Sebastian om at skrive en musical til projekt. Under navnet »Jernbyrd« indgik denne som et særligt element i undervisningsmaterialet.

Tro og viden

For 200 år siden kom en lille dreng til verden. Han fik navnet Charles, Charles Darwin. Da han var en moden mand på 50, altså for 150 år siden, udgav han et værk, »Arternes oprindelse«, som har været skelsættende for vores naturforståelse. Så derfor er 2009 et Darwin-år. Det har landsnetværket valgt at markere ved at lave fællesprojektet »Tro og viden – om livets fakta og forunderlighed«.

Det består af tre undervisningsoplæg: »Verden set med to øjne« er lavet med sigte på elever i 1.-3. klasse. »Stykker af himlen!« er for elever i 4.-6. klasse. Og endelig er »Dig og mig og Darwin« for elever i 7.-10. klasse. Det er formålet med dette projekt, som inddrager fag som kristendomskundskab, billedkunst, biologi, natur/teknik, fysik og historie, at eleverne tilegner sig en nuanceret forståelse af verdens tilblivelse og livets udvikling. Eleverne skal have indblik i, hvordan verdens tilblivelse og livets udvikling kan udtrykkes i forskellige sprog og med anvendelse af forskellige billeder,

som tjener forskellige formål og dækker over forskellige erfaringer. Fra omkring 1. maj vil der være en hjemmeside tilknyttet dette undervisningsprojekt, www.tro-viden.dk, hvor man kan læse om de forskellige oplæg, deltage i konkurrence og downloade filer til brug i undervisningen.

Kontaktoplysninger

Der ligger som nævnt bunker af undervisningsmateriale rundt omkring i De folkekirkelige skoletjenester og Skole-kirke-samarbejder. Hvis man vil orientere sig i, hvad der er, vil vi anbefale, at man går ind på landsnetværkets portal, www.skolekirke.dk. Her kan man finde de vedtægter, der gælder for landsnetværket, beskrivelser af de store fælles projekter og en fortegnelse over alle de eksisterende skoletjenester med dertilhørende hjemmesider.

Her kan man ganske sikkert også finde en skoletjeneste, som ligger i nærheden af den kirke eller den skole, hvor man selv har sit virke. Alle medlemmerne af landsnetværket står gerne til rådighed med oplysninger, råd og støtte. Hvis man ønsker at oprette en folkekirkelig skoletjeneste, er det en god idé at kontakte John Rydahl på john.rydahl@skolekom.dk. Man er også velkommen til at rette henvendelse til Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster, www.tpcloegumkloster.dk, gerne direkte til landnetværkets kontaktperson, Povl Götke, på pog@km.dk.

www.skolekirke.dk

B o g a n n

Bibelens perler

– Mød beretningerne med Kristuskransen

Unitas Forlag, Frederiksberg, 2008

Af Martin Lönnebo

230 sider, indbundet

Bogen er oversat fra svensk og udkom i Sverige i 2007.

Kristuskransen, som på svensk hedder Frälsarkransen er Lönnebos »opfindelse« og som sådan et registreret varemærke. Ikke at forveksle med katolikernes bedekrans. Denne krans er økumenisk og består af »Livets perler«. Svensk kirke har aldrig været så »Rom-forskrækkede« som i Den Danske Folkekirke. De har jo også altid haft lysglober og dåbslys, som først indenfor de sidste 15 år er kommet tilbage for alvor i vores kirke.

Hver perle har en særlig betydning og skal hjælpe os til koncentration i forløbet.

Bogen er meget venlig i sit format og let at bære med sig, da formatet er så lille, at man kan have den i en lille taske. Det er nok nødvendigt, da der er visse koder, som skal læres udenad.

På hver sideflap af bogen kan bogens benyttede symboler opresumeres. Et lys betyder koncentreret eftertanke efter at have læst Bibelstedet og ordene knyttet dertil. Et F betyder Fadervor og man tager om de runde perler i Kristuskransen.

Forløbet er inddelt i 8 meditationer. Øvelser til 8 uger – 8 er evighedens tal. I de 8 meditationer indgår

ordet hjerte – det guddommelige hjerte, menneskehjertet, det rene hjerte, det kæmpende hjerte, det lykkelige hjerte, det gode hjerte, det knuste hjerte og det salige hjerte.

Meditationsordningen skal læres udenad – ligesom Bibelkoden skal for at hjælpe os med at læse Bibelen, så den til sidst »sitter« som en del af ritualen. Bibelkoden består af fem bogstaver som indgår i hver meditation. P for præsens – du indretter et rum til andagt med lys og måske et krucifiks. Det næste i koden er også et P og står for person. Hvad siger dette mit hjerte? Det næste er det store K for kærlighed. Berører dette mit hjerte, så jeg kan give mere kærlighed til min næste?

Det 4. bogstav er T for Trøst. Har du mere fred i hjertet har du fået trøst – er du urolig i hjertet har vi mødt Bedrageren.

Det 5. bogstav er K for Kosmos. Det er det evige og dermed visdommen. Der skal være en positiv forbindelse mellem viden og tro, for at troen kan overleve, påpeger forfatteren.

Et eksempel fra den 2. uge af de 8 af meditationerne, hvor overskriften er »Menneskehjertet«. Det er lørdag, Jegperlen skal i hænderne. Målet for denne uge er, at dit hjerte bliver mere menneskeligt, derfor har ugen også underoverskriften »At dit hjerte bliver mere menneskeligt«.

Jeg er en synder. Det at være en synder er overhalet af moderniteten – det er nærmest bespottelse at bruge dette ord. Ordet klinger så at sige aldrig i nutidige ører. Det er svært at forbinde nutid og syndernes forla-

Anmeldelser

delse, som særligt opbyggeligt for moderne mennesker. Alligevel kommer vi som kristne aldrig fri af det.

Her kommer forfatterens humor og selvironiske indgangsvinkel midt i de gennemtænkte teologiske overvejelser. Han udbryder »Vær stolt, synder! Og gør bedring!«

Her læses under den opslåede Bibel-ikon fra Johannes Evangeliet kap. 8 fortællingen om kvinden, der gribes i ægteskabsbrud og om at kaste den første sten mod kvinden, hvis man altså selv er syndfri. Jævnfør udtrykket at kaste med sten når man selv bor i et glashus. Jesus fordømte hende ikke. Han bad hende gå og ikke synde mere.

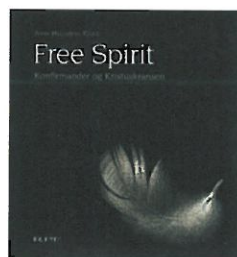
Din opgave til mig er mit ansvar, sådan slutter efter-tankens symbol med det lille lys. Således er kærligheden til Gud og næsten prøven. Og lad din bøn til Gud blive, at vores hjerte fyldes med klogskab og barmhjertighed. Mærk efter Kærlighed (K), til Gud og næsten, Trøst (T) – hjertets fred og sindsro og Kosmos (K), så du søger visdommen. Det der er mere end det jordiske, nemlig det evige.

Bogen er skrevet i et blandet sprog og forfatteren holder af at skrive med store bogstaver – humoristisk, personlig stil blandet med meget ophøjet – ja, næsten høj Kirkeligt sprog.

Forfatteren påpeger allerede tidligt, at den er skrevet for at hjælpe mennesker med at finde vej gennem Bibelen – og det gør den; men det er ikke ukompliceret. Det kræver koncentration, så det er et spørgsmål om virkelig at ville det og at sætte sig ind i det, der er bogens ærinde.

Længslen efter Gud er menneskets inderste ønske. Hjertets længsel er fred og vi må have tillid til at vi kan komme derhen. Kan søgenøglen være Kristuskransen – måske; men hele opbygningen må siges at være genial – om mennesker så vil give sig tiden til at komme ind i dette lidt sindrige system, er så spørgsmålet? Kan man ikke bare gå i kirke – lytte til teksterne, bede en bøn, koncentrere sig om den smukke altertavle og så lade Kristuskransen være Kristuskrans!

Sognepræst Agnes Haugaard, Bregninge-Søby, Ærø

Free Spirit

– Konfirmander og Kristuskransen

RPF Religionspædagogisk Forlag, 2008

Af Anna Helleberg Kluge, 80 sider

Bogens hovedærinde er at gøre kristendommen til en del af konfirmandernes hverdag, og at give dem et værktøj til at leve med den i dagligdagen. De unge skal, som forfatteren skriver, kunne fornemme glæden ved at have en levende tro og ikke kun en bunke teori. Hvordan gør man så lige det? Et bud er Kristuskransen som »trosværktøj«.

Det er forbundet med nøje gennemførte lektioner, hvor Kristuskransen går igen i hver forberedelsestid sammen med læsninger, salmer og bønner til at meditere over. Her bør man fortælle dem, hvad forskellen er på den bedekrans, som mange af de unge har set mænd sidde med på kaffestuer især i storbyerne, på film og ude i verden.

Kristuskransen, også oprindeligt kaldet Frälsarkransen, stammer fra Sverige, hvor den dengang blev lavet eller rettere bundet af daværende Biskop Martin Lönnebo i Linköping i 2003. Det kræver før man går i gang, at man har sat sig grundigt ind i kransens funktion ellers vil det med sikkerhed gå i opløsning.

Der er en fin oversigt på vej ind i 2. lektion, hvor man kan kopiere kransens perler og gennemgå dem »Perle for perle«, mens de unge skriver med.

Feks. er den store gyldne perle Gudsperlen og det er Guds mysterium. Den næste er den lille, mælkehvide perle og det er Jeg-perlen – mysteriet om dig selv.

Timerne skal opbygges fuldstændig ens hver gang, så de unge får fornemmelsen af ritual. Der vil være nogle konfirmander, for hvem det vil være næsten umuligt at fordybe sig og være stille. Det optimale er et kirkerum, så rummet er markant anderledes end et klasselokale på skolen.

Underviserens bog har et venligt layout og er hårdfør. Bogens omslag gør, at den kan bruges godt og

B o g a n n

længe uden læseren hele tiden skal tænke på ryg og sider.

De 12 meditationsark bliver udleveret et af gangen startende i 3. lektion med ark nr. 1 stilhedesperlen med fælles Fadervor, hvilket i sig selv er en øvelse – at kunne bede i fællesskab og at se bønne som en uundværlig del af vores dagligdag som kristne.

Hvert ark er forsynet med bønner.

Bekymringsløshedesperlen har denne smukke og kendte bøn af Frans af Assisi, som konfirmanderne vil forstå: »Gud, lær mig at acceptere det, jeg ikke kan ændre. Giv mig mod til at ændre det, jeg kan, og visdom til at skelne det ene fra det andet«.

De blandes fint med Bibelcitater og andre kloge citater, salmevers og flotte naturbeskrivelser, der følger op til den efterfølgende stilhed.

Den, der leder, leder, men roligt og stille, så alle til sidst får modet til at være med. Vedkommende underviser skal være meget velforberedt, så oplæsningen af arkene bliver tydelig og ikke jappende, for ellers brydes andagten. Det skal føre over i stilhed og meditation over ordene, de har hørt fra arket. Konfirmandens lille boks bliver til slut fyldt med ark. Forløbet slutter med opstandelsesperlen, Kristi genkomst, håb og Gudsperlen og Guds væsen.

Er der træk, der ikke kan forenes med Gud, spørger forfatteren og hvad har gjort størst indtryk på dem? Har noget omkring deres Gudsopfattelse ændret sig under denne forberedelse? Et ikke uaktuelt spørgsmål, hvor vi i efteråret 2008 blev præsenteret for en undersøgelse, hvori det fremgår, at konfirmander mister troen undervejs i konfirmandforberedelsen.

Kan Kristuskransen som »værktøj« i hverdagen mon rette op på det? Kun afprøvning at dette gennemarbejdede og fine materiale vil kunne vise om, det er den vej, vi skal gå – det er bestemt et forsøg værd, men en stor udfordring! Også voksne vil kunne bruge bog, æske og krans i f.eks. studiekredse ledet af en sognemedhjælper eller præst.

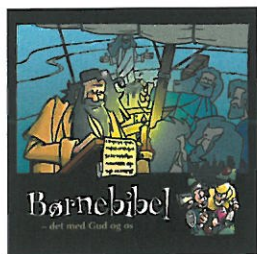
Det er en god idé, at Free Spirit-æskerne først overdrages til konfirmationen; så de unge har noget at glæde sig til eller man kan også lave en særlig gudstjeneste med picnic udenfor kirken inden selve konfirmationen.

For konfirmander med særlige behov, som koncentrationsbesvær og indlæringsvanskeligheder, kan hele forløbet tilrettelægges som en pilgrimsvandring.

En anke er bogens overordnede titel »Free Spirit«, som kan lede én hen på mange andre tanker end lige konfirmander. Derimod holder jeg meget af den Helligåndsfjer, der pryder bogens forside. I mange år har jeg vist den fantastiske film »Forrest Gump« for mine konfirmander, hvor den hvide fjer går igen i filmens mest centrale scener – har forfatteren til bogen mon ladet sig inspirere?

Sognepræst Agnes Haugaard, Bregninge-Søby, Ærø

Børnebibel – det med Gud og os

Unitas Forlag, 2008
Af Jens Jødal
24 sider, klammehæftet

I samarbejde med KFUM og KFUK i Danmark har Unitas udgivet en ny børnebibel. Hos mange vil reaktionen måske umiddelbart være: Endnu en. Men der ligger faktisk nytænkning bag denne børnebibel.

Bogens målgruppe er de 8-12 årige og er beregnet på at blive brugt i en form for klub/undervisningssammenhæng.

Bogen er egentlig blot et hæfte og består af en lille indledning: Hvad er Bibelen for en bog? Derefter følger 10 af de mest kendte historier om Jesus. Hver kapitel fylder et opslag med beretningen i et sprog de fleste 10-årige vil kunne læse selv, samt plads til et af de 10 klistermærker der følger med bogen. På sidste side står så en opfordring til at læse mere i en større Bibel, samt Fadervor.

En ekstra detalje er den medfølgende voksenvejledning hvor der ikke mindst er henvisning til en hjemmeside hvor man kan finde inspiration til forskellige måder at bruge bogen på, samt forslag til relaterede aktiviteter.

Jeg har netop med stor fornøjelse benyttet bogen til årets minikonfirmander. Mit undervisningsforløb er på 15 gange, så de 10 af gangene kunne jeg bygge op omkring Børnebibel – det med Gud og os. Børnene fik hver en bog som de skrev navn på, og så blev bøgerne ellers opbevaret i kirken under hele forløbet. Hver gang de havde hørt en af historierne fra bogen, blev bøgerne og det relevante klistermærke uddelt, så vi kunne snakke om det og sætte det i. Ofte kneb det med at få samlet bøgerne ind igen fordi de ville læse de andre historier. Den sidste gang fik børnene så bøgerne med hjem til minde om deres minikonfirmandforløb.

Der har været mange fordele ved denne bog. Børnene har været meget optagede af bogen og det letfattelige sprog. Ikke mindst har det været en bog jeg har været glad for at give dem med hjem. Mange andre

elevbøger til minikonfirmander har været for skolebogsagtige. Dette er bare en børnebibel der ikke fylder ret meget hjemme på hylden. Den er nem at tage frem og selv læse i, med billeder børnene har et forhold til fordi de selv har sat dem i og snakket om dem. Set fra lærersiden har hjemmesiden været kærkommen ny inspiration, som man kunne bruge af efter temperament og lyst. Konceptet kan dog på ingen måde stå alene til et helt undervisningsforløb, det rækker materialet ikke til, men som supplement eller nyt indslag fungerer det fint.

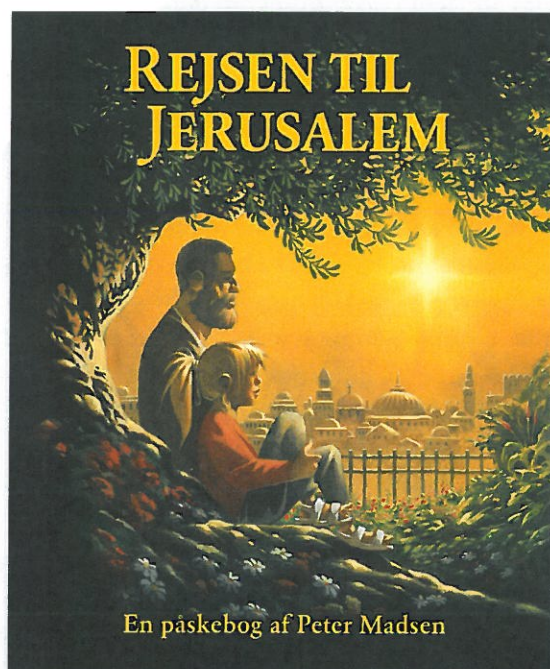
Der har kun været få ting at indvende mod denne bog. Et væsentligt problem har været en meget kraftig lim på klistermærkerne. Det betyder at hvis børnene kommer til at sætte billedet skævt – eller taber det ned på den forkerte side – går siden i stykker når man prøver at rette det. Men efter henvendelse til forlaget har de lovet at tale med trykkeriet og se om det kan rettes i det nye oplag. Udvalget af historier kan også undre lidt. Et af kapitlerne er »Kvinden der skulle straffes (= Kvinden der blev grebet i hor)«. Det var ikke en historie jeg umiddelbart selv ville vælge at fortælle moderne børn. Desuden bliver der gjort en del ud af påskeberetningen, men selve opstandelsen får kun et enkelt afsnit og slet ikke noget billede. Det ville have været dejligt om bogen sluttede med et livsbekræftende billede af den opstandne Jesus eller den tomme grav.

Men alt i alt har det været en god bog at have med i undervisningen, og jeg regner afgjort med at bruge den igen næste år.

Trine Tøndering, kateket og minikonfirmandlærer i Haraldskirken, Høje Gladsaxe

Giv dine minikonfirmander noget at tænke over

Rejsen til Jerusalem

Af Peter Madsen

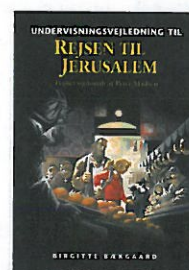
En anderledes indføring i påskens betydning fortalt gennem den 11-årige Signes oplevelser på en historisk rejse til den hellige by.

Brug den i minikonfirmand-undervisningen sammen med undervisningsvejledningen.

84 sider | indbundet | Kr. 199,95

"En meget fornem udgivelse, som varmt kan anbefales"

Folkeskolen.dk, december 2008

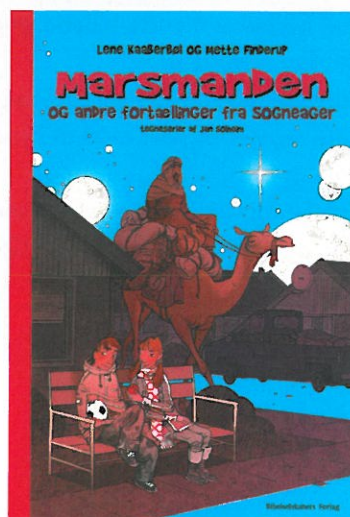

Undervisnings- vejledning til Rejsen til Jerusalem

Af Birgitte Bækgaard

Vejledningen rummer bl.a. 46 kopiark og forslag til et komplet undervisningsforløb på 15 lektioner, der gør det let at bruge i undervisningen.

148 sider | spiralryg | Kr. 399,95

Marsmanden og andre fortællinger fra Sogneager

Af Lene Kaaberbøl
og Mette FINDERUP
Illustreret af Jan Solheim

10 noveller og 10 tegneserier om centrale bibelske temaer sat ind i en hverdagskontekst.

Velegnet til undervisning af mini-konfirmander.

96 sider | paperback | Kr. 129,95

"En spændende måde for børnene at få uddybet forståelsen af de bibelske fortællinger."

Menighedsbladet, maj 2007

Bibelselskabet Forlag

Fås på www.bibelselskabet.dk, hos boghandlere i hele landet eller på tlf. 33 93 77 44